

Літературно-мистецтво

МІСЯЧНИЙ ДОДАТОК ГОМОНУ УКРАЇНИ

Рік XXVI. № 7-8 (320-321)

Листопад — July, 1980.

Торонто, Онтаріо

Іван Кейван

Володимир Баляс

В Сан Дієго, Каліфорнія, дня 18 квітня 1980 р. відбувся вчорашній один з найвидатніших українських мистців Володимир Баляс. Для нашого мистецтва в діаспорі це дуже болючий удар, втративши мистця могутнього таланту, тонкої мистецької культури та подивудійної творчої продуктивності.

З Володком Балясом я познайомився восени 1932 р. в мурах Академії Мистецтв у Варшаві. Саме в тому році „Школу Штук Пекних” у Варшаві переорганізували й підвизначили до рівня Академії, до того бо часу була єдина Академія Мистецтв на всю Польщу в Кракові. Після конкурсного іспиту я вступив до майстерні проф. М. Котарбінського й моїм колегами були самі поляки й парубки, а кількох українців студіювали в майстернях інших професорів, тому спочатку тяжко було мені „висловити” всіх земляків. Познайомився перше з Н. Хасевичем, з В. Васильківським, а пізніше з П. Андрусевичем. З Балясом познайомився в часі перерви на коридорі, читаючи українську книжку. Біля мене сидів студент блядний, досить низького росту, з ясними очима й тонким блядним-вуском. Всі ми були одягнені в різнокольорові й сильно засмазовані фарбами халати, тому й кожен з нас був незаметний для інших, таких же самих.

— А ви українець? — спитався мене студент.

— Так, я українець і наливаюсь Іван Кейван.

— Дуже мені приємно, а я називаюсь Володимир Баляс.

Від того моменту ми завжди на перерві сиділи разом і говорили, часом виходили разом на обід, хоча кожен з нас харчувався по-своєму. Обідня ми студіювали в проф. Котарбінського, тільки Баляс, на два семестри виїхав в студії, працював в другій майстерні (спеціальній), коли я ще був у першій майстерні. Він тримався дуже скромно й незаметно, був в товаристві досить мовчазний, тому спочатку нікому не кидався в очі. Зі мною поводитися досить стримано, ніби з недовір'ям, проте згодом ми зблизилися, далі подружжися, вкінці стали справжніми побратимами й один за другого міг і в вогонь скочити.

Я мешкав спочатку в студентському Інтернаті при вул. Брудновської, на Празі, що ним опікувалося Товариство допомоги студентам-українцям м. Варшави з дотації екзистенційного Уряду УНР. Там влаштували мене студентської близькі земляки І. Стецик, Р. Равлюк і В. Зеленко, які

Сильвета мистця й людини

вже раніше мешкали в Інтернаті. Згодом я дістав безплатне мешкання в оо. Василья при вул. Мйодовій 16, де мешкав до 1936 р. Володко Баляс дуже швидко здобув собі ім'я знаменитого рекламного графіка й дістав працю в одній поважній фірмі з помешканням при жидівській вулиці Лешно 112, м. 140, у велетенській кімнаті. Коли ми ближче заприятелювали, я майже щовечора робив до нього довжелезну туру, очевидно, пішки й заставав Володка при роботі для фірми, бо тільки ввечорами міг її виконувати. Проте бували вільні хвилини, коли ми могли побалакати по саму душу й тоді ми обоє оповіли собі докладно про життєві шляхи.

Володко оповів мені, що народився в 1906 р. в Рогатині, в сім'ї ремісника-кравця й цигрого українського патріота. В батьків четверо дітей і він наймолодший. Старша сестра Стефанія вийшла заміж за емігранта з Наддніпрянщини Л. Григорієва, кол. старшину Армії УНР, дзуга сестра й брат працюють у кравецтві, а він „подався на пана”, тобто на мистця. Батьки дали його до української гімназії в Рогатині, широковідомої в Галичині педагогічним рівнем й високопатріотичним вихованням, завдяки таким індивідуальностям як М. Галушницький, А. Крушельницький, М. Чайковський, Д. Лукіянович, О. Турянський, А. Лотоцький (Я. Вільшенко) та іншим, що були знаменитими педагогами, письменниками, науковцями й громадськими та політичними діячами. Вже в нижніх класах гімназії Володко виявляв непогамовані нахили до рисунку й малювання. Зрисував і змалював все, що було гідне його уваги. В погідні й сонячні дні брав касету з фарбами, виходив поза містечко, блукав по полях та лісах і завжди повертався до дому з китницею цікавих диких квітів, з химерно викрученим пеньком дерева, то з кусками кори з цікавим кольоритом, то знову з мальовничими грибами. Малював природу й малих пастушків, які пасли товар на лаваді, тому мешканці провінційного містечка уважали хлопця диваком. Першим вчителем малювання Володка Баляса був відомий мистецько-портретист, пейзажист й ілюстратор Юліян Панькевич (1863-1933), який випадково проживав якийсь час в Рогатині, хворіючи на психічну недугу. Будучи фанатичним українським патріотом, Ю. Панькевич

ігнорував усе, що було державне й міське, тобто польське, не визнаючи польської окупації на українських землях. Бойкот Панькевича дійшов аж до того, що навіть не хотів брати води з міської криниці, хоча її поставили коштами українських по-

проте в 1933 р. в добу жахливого терору Постишева й генерального наступу московських большевників на українську культуру й науку, Панькевич зник з лиця землі, як і безліч українських мистців і письменників.

Після закінчення гімназії мати щиро бажала ба-

В. Баляс.

Пташине гніздо.

Графіка.

датковців. Мандрував зі збанком поза містечко, щоб набрати „української-селянської” води. Юліян Панькевич дав Балясові міцні основи, зокрема солідно підготував його в рисунку. Швидко потім мистець перейшов до УССР, жив якийсь час в Харкові,

читав сина священником, як майже кожна мати-селянка чи міщанка й Володко погодився, хоча з тяжким серцем, бо мріяв стати мистцем. Проте на його щастя, при вступному іспиті в Духовній Семінарії в Станіславові, єпископ Г. (Володимир Баляс стор. 2)

Нові стипендії фундації УВУ

В квітні цього року Фундація Українського Вільного Університету (УВУ) в Америці призначила 12 стипендій на літній семестр 1980 р. в УВУ в Мюнхені. Ці стипендії у формі одноразових, або постійних стипендій фондів пожертвували українські установи, чи приватні особи, про що було повідомлено в пресі в усіх країнах нашого поселення.

З глибокою повагою й вдячністю до жертводавців хочемо повідомити українську спільноту про те, що з огляду на обсяги зростаючих і зацікавленості, тобто посилення фінансової допомоги українському громадському життю в Україні, зокрема на Фундацію УВУ з одного боку, а з другого — зріст прохань на стипендії, Фундація УВУ проголошує додаткові чотири стипендії на літній семестр 1980 р.:

1. Стипендія ім. св. п. проф. д-ра Олександра Кульчицького, колишнього ректора й доцентського декана Філософського факультету УВУ (Одна стипендія на студію для студен-

та чи дослідника українистики на Філософському факультеті).

2. Стипендія ім. св. п. Марії Малашук. (Одна стипендія на педагогічні курси або студії українистики. Призначена для учнів або вихованців в теперішніх чи майбутніх Рідних школах українства або в молодіжних організаціях, зокрема СУМ у діаспорі).

3. Стипендія ім. св. п. Українського Народного Союзу. (Одна стипендія на студії українистики або української проблематики в Америці).

4. Стипендія ім. св. п. Івана Командита. (Одна стипендія на курс українознавства, зокрема для гравців Рідних шкіл українства в будь-якій країні нашого поселення).

Стипендії будуть призначені на основі фінансової потреби, академічних досягнень, чи обидвох, — як і рівнож активності в національно-громадській праці. Стипендії призначені на оплату літніх семестрів на УВУ, на оплату спеціальних програм, зокрема спонзорованих спільно з чужими університетами, як та-

Ірина Макарик-Зяць

Справедливість у комедіях Шекспіра

Шекспір, улюблений письменник нашого Шевченка, писав не лише трагедії, але й також історичні п'єси та комедії. Його комедії всього 17 п'єс. Наукові дослідження доводять, що Шекспір розпочав і закінчив свою творчу кар'єру комедіями. Коли сьогоднішній світ ознайомлений з трагедіями Шекспіра — головню з „Гамлетом”, „Отеллом” і „Макбетом”, сучасники і наслідники ренсансового вельетя хвалять його природний талант до комедії.

Так, наприклад, славний письменник, поет, літературний критик та упорядник творів Шекспіра в 18 столітті, д-р Самуїл Джонсон, твердив, що Шекспіра комедії перевищують його трагедії. Помимо його захоплення комедіями, Джонсон не міг зрозуміти відношення Шекспіра до його комічних постатей. Шекспір, Джонсон підкреслює, не завжди карав тих, які зло чинили або тих, які (впродовж акції п'єси) виявили свої хитрості чи свою дурноту. Отож критика Джонсона відносилася до Шекспіра поняття справедливості. Яке є етичне, моральне, суспільне значення заключень комедії?

До сьогодні ніякі науковці систематично не дослідили Шекспіра поняття справедливості в комедіях. Ця дисертація провірила приблизно 800 наукових статей, книжок і монографій, поруч аналізів усіх комедій Шекспіра та найважливіших комедій його сучасників. Детальна аналіза комедій виявляє, що всі п'єси (комедії, трагедії, історичні п'єси) були, без сумніву, написані з глибоко-моральним світоглядом. Шекспіра комедії завжди відзеркалюють вплив гуманістів (автор покладає велику надію на освіту і на самопізнання) та гуманістичні християнські виховання.

Коли його сучасники писали сатрири чи фарси, Шекспір створив унікальне поняття комедії. Його

*) Авторка подає короткий зміст своєї докторської дисертації, яку оборонила в Торонтському університеті і яка буде друкована у півдні Зальцбургського університету в Австрії.

гумор завжди лагідний; на кожному кроці він виявляє симпатію і співчуття до персонажів. Шекспір завжди виявляє почуття милосердя та зрозуміння людських хиб і тому його критики часто аналізують його твори з перспективи християнських засад і вірувань. Коли з одної сторони Шекспір не засуджує своїх персонажів за їхні провини, з другої сторони він виявляє свідомість їхніх моральних провин. Шекспір реально дивиться на людину. Для нього вона водночас добра, спроможна до великих досягнень, і має тенденцію до зла, пеналістична. Але Шекспір ніколи зла не оправдує. Зло зло. Дійсні злочинці, невірні дружини, хитрі злодії не успішно кінчають свої діла.

Ті, які каються за свої провини чи за свою дурноту, знаходяться в колі щасливих персонажів на закінченню п'єси. Персонажі часто надмірно нагороджені при кінці п'єси. Цю надмірну нагороду можна назвати „драматичною ласкою” — бо милосердість драматурга в деякій мірі відзеркалює щедрі Божу ласку, яка нагороджує нас всіх.

Шекспіра комедії не помпують страху, страждання чи смерті. Загалом кажучи, ранні п'єси представляють людську кволивість, дурноту, брак самопізнання. В п'єсах дозрілого періоду (так, як „Венеційський купець” чи „Дванадцята ніч”) страждання не завжди відносяться до любові. Персонажам інколи загрожують смерті. Філософії течії більше помітні ніж в ранніх творах: тема змирення молодості, краси, змішаності життя, „моменти морі”. В останніх комедіях наслідки зла майже трагічного розміру. Отже так, як Шекспір виключає елемент комічний в трагедії, так само він вводить трагічний інгредієнт в комедію.

Справедливість для Шекспіра — це не лише спосіб позбавлення своїх персонажів при закінченню п'єси; це не хаотична роздача нагород і кар. Шекспір пам'ятає, що хитрість своїх персонажів не на те, щоб ми з них надмірнілися, але щоб ми разом з ними сміялися, бо Шекспір показує, що ми всі помилуємося, чинимо глупоті або спробиємо на зло. Ми не повинні судити інших, але повинні зрозуміти їх. Комічна справедливість у Шекспіра — це відзеркалення його роздумувань над жанром комедії, а комедія відзеркалює життя, яке складається з добра і зла, з щастя і страждання.

ІРИНА МАКАРИК-ЗЯЦЬ ЗДОБУЛА СТУПІНЬ ДОКТОРА ФІЛОСОФІЇ

На Торонтському університеті, 9-го січня 1980 року, Ірина Макарик-Зяць оборонила тезу „Справедливість у комедіях Шекспіра” та здобула ступінь доктора філософії. У складі комісії були заступники: д-р Дентон Фокс (англійський відділ та секретар гравців Рідних шкіл), д-р Шелдон Зітнер (директор англійського відділу), д-р Ботвел (відділ історії та голова іспитової комісії), д-р Гарден (французький відділ), д-р Б. Джексон (англійський відділ), МакМастер університету), д-р Ван Фоссен (англійський відділ) і д-р Марсесон (англійська мова та література).

UKRAINIAN FREE UNIVERSITY FOUNDATION, INC. SCHOLARSHIP COMMITTEE 203 SECORD AVENUE, NEW YORK, N.Y. 10003, U.S.A.

Проф. Петро Гой голова Фундації УВУ... Проф. Василь Лужків голова Стипендіальної комісії при Фундації УВУ